

Motivacija u individualnoj nastavi

Stojanov, Krešimir

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Music / Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:116:173672>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Academy of Music University of Zagreb Digital Repository - DRMA](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

VI. ODSJEK

KREŠIMIR STOJANOV

MOTIVACIJA U INDIVIDUALNOJ NASTAVI

DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

VI. ODSJEK

MOTIVACIJA U INDIVIDUALNOJ NASTAVI

DIPLOMSKI RAD

Mentor: izv. prof. art. Susanna Yoko Henkel-Despot

Student: Krešimir Stojanov

Ak.god. 2020/2021.

ZAGREB, 2021.

DIPLOMSKI RAD ODOBRILO MENTOR

izv. prof. art. Susanna Yoko Henkel-Despot

Potpis

U Zagrebu, _____

Diplomski rad obranjen _____

POVJERENSTVO:

1. _____

2. _____

3. _____

Sažetak

Motivacija je vrlo opširan i donekle teško objašnjiv pojam, ali cilj ovog rada neće biti sveobuhvatno pojašnjenje motivacije, već pružanje uvida u skup određenih informacija, općenite podjele učenika, različite izvore motivacije i poželjne osobine učitelja, u svrhu postizanja optimalnih uvjeta za ostvarivanje osjećaja motivacije u učeniku, kao i opis nekih konkretnih metoda za postizanje motivacije koje učitelj može primijeniti tijekom same nastave.

Ključne riječi: motivacija, učenik, osobnost, dob, učitelj

Abstract

Motivation is a very extensive concept, which is rather difficult to explain. This is why the purpose of this paper won't be to try and give a comprehensive explanation of motivation itself, but to give access to a set of particular information, general overview of groups of students, different origins of motivation and desirable characteristics of the teacher, as well as a description of some specific methods for attainment of motivation which the teacher can apply during class.

Key words: motivation, student, personality, age, teacher

SADRŽAJ:

1. Uvod	1
2. Pristup učeniku	2
2.1 Razlika između individualne i grupne nastave	3
2.2 Dob učenika.....	5
2.3 Osobnost učenika	7
3. Vrste motivacije	9
3.1 Intrinzična (unutarnja) motivacija	10
3.2 Ekstrinzična (vanjska) motivacija	11
3.3 Interakcija intrinzične i ekstrinzične motivacije.....	12
4. Metode motiviranja	14
5. Zaključak	16
6. Literatura	17

1. Uvod

Kao budući učitelji nastave instrumenta, smatram da bismo trebali osvijestiti koliko je naš oblik nastave različit u odnosu na grupnu nastavu u primarnim odgojno-obrazovnim ustanovama. Mogućnost da se u potpunosti posvetimo učeniku u individualnoj nastavi stavlja nas u položaj u kojem možemo s učenikom stvoriti izravnu liniju za prenošenje znanja te smo u ovakvom obliku nastave oslobođeni mnogih problema s kojima se svakodnevno susreću učitelji grupne nastave. Iako je to „olakotna“ okolnost ovakvog tipa nastave, važno je ne shvatiti situaciju na taj način, već kao priliku i dužnost da svoje vrijeme unutar svakog nastavnog sata u potpunosti posvetimo svom učeniku.

Dok na prvi pogled izneseno razmišljanje može čitatelja navesti na zaključak da bismo većinu nastavnog sata trebali posvetiti aktivnim povezivanjem s učenikom (na štetu poučavanja samoga gradiva), smatram da je posrijedi zapravo pristup učeniku koji se ne očituje konkretnim postupcima učitelja, već njegovim nastupom za vrijeme nastave. Sličnu tezu je na nekonvencionalan način iznio Jim Smith¹:

„Poput većine nas, i ja sam predan i strastven učitelj koji smatra da u obavljanju učiteljskog posla moramo raditi sve što je potrebno kako bismo iz svojih učenika izvukli ono najbolje. *Ali upravo u tome je bit.* Ako učitelji rade «sve što je potrebno», što preostaje učenicima? Možda, što mi više želimo biti profesionalni učitelji, učitelji koji su potpuno odani poslu, to više štete nanosimo svojim učenicima tako što im zapravo nikada ne dajemo priliku i poticaj koji im je potreban da sami preuzmu kontrolu nad učenjem – svojim učenjem.“

¹ SMITH: Priručnik za lijenog učitelja 3.

2. Pristup učeniku

Kako bismo bili sigurni da učeniku pružamo najbolju šansu za kvalitetno i uspješno savladavanje gradiva, potrebna je temeljita priprema od strane učitelja. Iako je od velike važnosti proučiti propisani plan nastave i držati ga se što bolje možemo, usudio bih se reći da je to tek početak, prva stavka našeg posla kao pedagoga. Osim samog plana nastave, važno je pripremiti se i za stvaranje optimalnog ozračja tijekom trajanja nastavnog sata. To svakako znači da je naša dužnost ne dopustiti našoj osobnoj situaciji (u slučaju da smo usprkos njoj ipak odlučili održati nastavu) da negativno utječe na učenika. U protivnom bi se moglo dogoditi da učenik također dođe na nastavu nešto lošijeg raspoloženja (možda je imao naporan dan u školi, možda ima obiteljskih problema, ili se pak zbog nekih drugih vanjskih utjecaja nije stigao pripremiti za nastavni sat). U takvoj situaciji, gdje su i učitelj i učenik nedovoljno motivirani za kvalitetan rad puno ćemo teže (ako i uopće) doći do željenih rezultata. Učenikovo stanje treba prihvatiti i pobrinuti se da naše raspoloženje ne utječe negativno na tijek predavanja.

Također, važna je struktura nastavnog sata². Na samom početku sata poželjno je osigurati da se učenik osjeća dobrodošlo i da osjeti učiteljevu spremnost za konstruktivan rad. Možemo pitati učenika kako se osjeća, kakav mu je bio dan i slično te prema tome zaključiti kakve je volje i kako pristupiti današnjem predavanju. U uvodnom dijelu sata prisjetit ćemo se što smo radili na prethodnom predavanju te reći učeniku što želimo postići tijekom današnjeg predavanja. Zatim slijedi središnji dio sata u kojem ćemo raditi na iznesenim ciljevima, pazeći da se utrošeno vrijeme ne svodi na ponavljanje unedogled, već aktivno pričajući o problemima koji se pojavljuju i načinima na koji ćemo ih riješiti. Sat ćemo zaključiti utvrđivanjem svega što smo napravili i najavom očekivanja koje imamo za iduće predavanje.

Što se same pripreme učitelja tiče, postoji nekoliko faktora o kojima valja razmisliti. To su prvenstveno: prednosti koje nam individualna nastava donosi u odnosu na grupnu, dob učenika (kao i trajanje njegovog dosadašnjeg glazbenog obrazovanja) i njegova osobnost.

² MATIJEVIĆ, RADOVANOVIĆ: Nastava usmjerena na učenika, 91.

2.1. Razlika između individualne i grupne nastave

Iako su razlike između individualne i grupne nastave, kao i prednosti individualne nastave u odnosu na grupnu jasno vidljive, važno ih je aktivno osvijestiti kako bismo iz tih prednosti izvukli maksimum tijekom predavanja. U protivnom je moguće stvoriti kontraefekt i dovesti se u situaciju gdje će učenik vidjeti da učitelj nije u potpunosti fokusiran na njegove potrebe, što u krajnjoj liniji može dovesti do smanjenja razine njegove motivacije.

Prva i najočiglednija prednost je svakako mogućnost da se u datom trenutku možemo posvetiti jednom učeniku. To znači da puno preciznije možemo usmjeravati tijekom predavanja, tempom rada koji je za određenog učenika optimalan za postizanje najboljih rezultata. Jedna od prednosti je i mogućnost dogovora s učenikom. U slučaju da zbog nekih otegotnih okolnosti učenik nije spreman za nastavu, možemo odgoditi predavanje za neko drugo vrijeme te osigurati da će u tom drugom trenutku učenik biti bolje pripremljen za sat i iz njega izvući maksimum. Dok u situacijama grupne nastave učitelj u nekim trenucima nema dovoljno vremena procijeniti jesu li svi učenici u razredu savladali ono što se od njih očekuje, u individualnoj nastavi (posebice nastavi instrumenta) takvog problema, ukoliko je učitelj aktivno uključen u predavanje, nema.

Dok učitelji grupne nastave svakodnevno troše vrijeme na održavanje poželjnog radnog ozračja za vrijeme predavanja, taj problem svakako bi trebao biti manje prisutan na predavanjima individualnog tipa. Javljanje nediscipline najčešće je posljedica: situacija u kojima dijete nije sasvim usvojilo norme ponašanja u školi (na početku školovanja), potrebe za dokazivanjem (adolescencija), ili situacija u kojima dijete jednostavno nije zainteresirano za određeni predmet (posljedica dosade). Kako se u glazbenu školu (u pravilu) kreće usporedno s upisom djeteta u treći razred primarne osnovne škole, pretpostavlja se da je dijete već upoznato s normama ponašanjima u školi. Kako za vrijeme individualne nastave u učionici nisu prisutni njegovi vršnjaci, otklonjena je i potreba učenika za dokazivanjem. Budući da je nastava instrumenta izbornog tipa, rjeđe će se dogoditi da dijete nije zainteresirano za nastavu, osim u slučaju smanjene motivacije (više u tome u cjelini *intrinzična motivacija*).

Individualna nastava ipak ima jednu komponentu koja bi potencijalno mogla usporiti rad učenika, a to je nemogućnost učenika da sustavno prati svoj napredak i uspoređuje ga s napretkom svojih vršnjaka. Čak i ako učitelj koristi pohvale za vrijeme rada (kada su one zaslužene), može se stvoriti stanje u kojem će si učenik postaviti određena pitanja na koja jedini zadovoljavajući odgovor pruža drugo mišljenje autoriteta u tom predmetu, ili uspoređivanje s drugim učenicima. Struka nalazi rješenje za te nesigurnosti pomoću nekoliko alternativnih načina predavanja koji se ciljano bave tim problemima.

Javni nastupi u školi jedan su od primjera. Dok su takve priredbe isključivo revijalnog tipa (organizirane prvenstveno kako bi učenik obitelji i prijateljima mogao pokazati što je na nastavi pripremao, nema nagrađivanja i formalne usporedbe učeničkih izvedbi), učenici često prije i poslije svog nastupa slušaju nastupe drugih. Učenike svakako treba poticati na slušanje vršnjaka, ali ne kako bi ih natjerali da se osjećaju loše zbog eventualno bržeg napretka drugih, već da pokušamo u njima podići razinu motivacije. Ovakvi nastupi također su metodičkog karaktera jer se učenike suočava s problemom straha od javnog nastupa i poučava ih se kako da se s tim problemom nose.

Natjecanja su drugi primjer. Kada se učenik priprema za natjecanje, njegova mentalna priprema je velika i važna zadaća njegovog učitelja. Učeniku mora biti jasno dano do znanja kako se na natjecanjima vrednuje njegov rad, ali i rad njegovog učitelja. Rezultat natjecanja isključivo je objektivno mjerilo nepristranih sudaca i nikada nije negativan, već služi kao pokazatelj smjera za nastavak rada. Ako učeniku nisu jasno dane ove informacije, može doći do velikog smanjenja razine motivacije u daljnjem radu.

Treba spomenuti i seminare na kojima učenik stječe iskustvo rada s drugim učiteljem. Ovakvo iskustvo daje učeniku poglede na drukčiji pristup nastavi te mogućnost da usporedi pristupe različitih učitelja. Pri usporedbi iskustava može doći do poboljšanja učinkovitosti u savladavanju problema koje drugi učitelj možda smatra manje važnima i u konačnici do napretka u osamostaljenju učenika, što će svakako povećati razinu njegove motivacije. U krajnjem slučaju, ako učeniku manje odgovaraju metode nekih od učitelja čije su seminare pohađali, više će cijeniti rad sa svojim stalnim učiteljem.

2.2 Dob učenika

Dob učenika svakako je jedan od važnijih faktora u određivanju pristupa nastavi. I iz vlastitoga iskustva zaključujemo da su nam tokom školovanja u različitim periodima našeg života učitelji pristupali na drukčije načine. Učitelji su svjesni da djeca koja po prvi puta ulaze u školu imaju različite socijalne okolnosti, na različite načine komuniciraju s autoritetom i vršnjacima i ne doživljavaju jednako vlastitu okolinu. Zajednička im je tek jedna stvar, dolazak na nepoznato mjesto. Zbog toga učitelji u početku toleriraju čak i manje prihvatljive oblike ponašanja jer shvaćaju da je uz prenošenje potrebnog znanja njihova uloga i ona pedagoška. U adolescentskoj dobi primarna uloga učitelja je ipak prenošenje znanja (dijete se smatra dovoljno zrelim i svjesnim ponašanja koje se od njega očekuje za vrijeme nastave). Ipak, tijekom cjelokupnog perioda školovanja učitelj ne smije zanemariti svoju dužnost da vodi brigu o održavanju razine učenikove motivacije.

Najveći izazov za učitelja je svakako prvi susret s učenikom koji tek počinje upoznavanje sa svojim instrumentom. Za razliku od osnova iz materinjeg jezika i matematike, s kojima se dijete susretne prije početka školovanja, glazbeni instrument je nešto što će učeniku biti puno manje poznato. Iako će dijete imati visoku razinu motivacije zbog uzbuđenja uzrokovanog nečim novim, čak i najmanji neuspjeh predstavlja opasnost od gubitka motivacije. Stoga je važno pažljivo procijeniti njegov napredak u shvaćanju novih koncepata i ne žuriti naprijed dok osnove nisu savladane.

U ovom periodu pohvale su od velike važnosti za napredak, no dijete i u ovoj dobi svjesno prepoznaje kada učitelj govori neke riječi tek toliko da ih kaže. Zato je važno razgovarati s učenikom na način na koji će on osjetiti da razumijemo što nam želi reći. Treba izbjeći ove nepoželjne pristupe razgovoru³:

1. Poricanje osjećaja (umjesto poricanja osjećaja treba ih pretvoriti u riječi). Primjer je situacija u kojoj nam učenik govori da mu se ne sviđa pjesmica koju smo ga tražili da nauči svirati. Ako mu odgovorimo kako je pjesmica baš lijepa, time mu dajemo do znanja da nas ne zanima njegovo mišljenje. Umjesto toga treba mu dati

³ FABER, MAZLISH: Kako razgovarati s djecom da bi bolje učila 18.

do znanja da prihvaćamo njegove negativne osjećaje prema pjesmici. Na taj način će učenik osjetiti da ga razumijemo i dobit će poticaj da se ipak potruđi. Ovdje pomažu i geste poput kimanja glavom ili uzdaha razumijevanja.

2. Razlozi i objašnjenja (umjesto obrazloženja, djeci treba potaknuti maštu).

Primjer je situacija u kojoj učenik gubi motivaciju jer ne može odsvirati tehnički zahtjevan dio pjesmice. Umjesto da kažemo da je razlog tome premalo vježbanja kod kuće, možemo mu reći da za sviranje tog dijela treba puno vježbe i da zamisli da je već odsvirao tu skladbu na produkciji, čime ćemo otkloniti negativne misli koje mu otežavaju učenje.

3. Zanemarivanje osjećaja (iako trebamo spriječiti neprihvatljivo ponašanje, lakše će nam to poći za rukom ako prihvatimo učenikove osjećaje).

Primjer je situacija u kojoj je djetetu zabavno proizvoditi na instrumentu glasne zvukove. Prekinemo li ga u njegovoj igri, doći će do smanjenja razine motivacije za sve aktivnosti vezane uz instrument. Umjesto toga, treba pokazati djetetu da razumijemo njegovu potrebu za igrom. Možemo mu reći da ćemo prvo napraviti sve što smo se na početku sata dogovorili, a na kraju sata se možemo natjecati tko će proizvesti glasniji zvuk.

Jedan od načina na koji možemo pokušati podići razinu motivacije je održavanje nastave u paru. Ova metoda pogotovo može biti uspješna ako se dva učenika dobro slažu. Ishod ovakve nastave može biti prijateljsko natjecanje između učenika koje rezultira porastom motivacije kod oba učenika. No treba biti naročito oprezan i izbjeći efekt suprotan željenom (učenik koji uoči da ima bolje rezultate možda će se prestati truditi jer će vidjeti da je tako i tako bolji od svog para, dok će učenik s lošijim rezultatom možda postati obeshrabren i izgubiti volju za instrumentom). Na kraju krajeva, učenici su različiti i ne uče svi istom brzinom, zato je na učitelju da procjeni kada je ovakva metoda korisna, a kada štetna.

Kod učenika adolescenta motivacija uglavnom izostaje iz drugih razloga, kao što su općenit izostanak zainteresiranosti, opiranje autoritetu, ili nemogućnost da se odluče u kojem smjeru žele nastaviti svoje školovanje (koji su im prioriteta). Također je ovo razdoblje u kojem je učenik dijelom još uvijek dijete, a dijelom postaje odrasla osoba, što dovodi do velikog emocionalnog opterećenja. Dužnost učitelja je da u tim trenucima poštuje želje i izbore učenika te ga usmjeri na ispravan put.

2.3 Osobnost učenika

Dob učenika svakako je važan faktor u pristupu nastavi, no jednako važna je i učenikova osobnost. Svaki učenik je jedinstven, prema tome svakom učeniku ćemo pristupiti na jedinstven način kako bismo što bolje ostvarili zadane ciljeve. Iako je nemoguće s potpunom preciznošću kategorizirati učenike u jasno definirane skupine, grčki liječnik Hipokrat prije više od dvije tisuće godina postavio je četiri temeljne vrste ljudskog temperamenta koje stručnjaci priznaju i danas, u ponešto izmijenjenom obliku prikladnom suvremenoj znanosti. Vrste temperamenta određuju se prema dvjema odrednicama: okrenutosti pojedinca ka društvu (introvertiranost i ekstrovertiranost) i pogledu na svijet (optimističnost i pesimističnost).

Četiri vrste temperamenta po Hipokratu:

1. Sangvinik (ekstrovertirani optimist)
2. Kolerik (ekstrovertirani pesimist)
3. Melankolik (introvertirani pesimist)
4. Flegmatik (introvertirani optimist)

Dakako da u praksi ne postoje ovakvi „čisti“ tipovi osoba. Ovisno o vanjskim utjecajima na raspoloženje svaki čovjek će u određenim okolnostima mijenjati svoj pogled na svijet. Važno je napomenuti da ne postoji „loš“ ili „dobar“ temperament učenika. Postoje jedino razlike u temperamentu koje učitelj mora prepoznati i sukladno tome voditi nastavu u pravcu optimalnom za postizanje rezultata.

Sangvinik se na prvi pogled može doimati kao odličan tip učenika. On je razgovorljiv, odlučan, živahan i jasno izražava svoje osjećaje. Živi u sadašnjosti, što omogućava dobru podlogu za rad te je dobra osobina za snalaženje na pozornici. Kod ovakvog učenika učitelj mora inzistirati da taj nepresušan izvor energije ne skrene predavanje u neželjenom smjeru. Neki od čestih problema koji se mogu javiti su zaboravljanje obaveza, nedostatak discipline i lako gubljenje pažnje, kao i gubljenje vremena pričajući. Nastava bi trebala bit dinamična i sadržavati puno različitih elemenata kako bi se zaokupila učenikova pažnja.

Kolerik je usmjereniji od sangvinika, neovisan, dobro organiziran, traži praktična rješenja, raspoređuje posao, pozitivno reagira kada na suprotstavljanje drugih. Kod ovakvog učenika od presudne je važnosti da osjeti učiteljevu predanost, u protivnom gubi povjerenje i motivaciju. Učitelj treba pripaziti da ovakvom učeniku ne prepusti kontrolu u nastavi i da jasno da do znanja da je autoritet, na način na koji neće izgubiti pozitivno ozračje u radu s učenikom. Učitelj također treba razumjeti da je ovakvom učeniku ponekad teško priznati da je u krivu iako je toga svjestan i pomoći mu da shvati kako je ponekad potrebno prihvatiti tuđe mišljenje i kritike te ga naučiti kako iz toga izvući pozitivne poruke.

Melankolika se može smatrati zahtjevnim učenikom, no on jednostavno traži drukčiji pristup. Pozitivne osobine melankolika ujedno mogu biti i njegove slabosti, naročito duboko promišljanje, osjetljivost i ozbiljnost. Melankolik je također analitičan, savjestan i usmjeren prema svom cilju. Slabosti na koje se učitelj mora fokusirati kod ovakvog učenika su slabo raspoloženje, gubitak fokusa i selektivno slušanje. Najviše pažnje treba posvetiti radu na samopouzdanju učenika i ne dopustiti mu da ga preuzme osjećaj krivnje i manje vrijednosti pri radu na problemima. Melankolika odlikuje doza egocentričnosti, tako da bi učitelj trebao (u situacijama gdje je to potrebno) pokazati učeniku da si ne treba uvijek postavljati teško ostvariti ciljeve kako bi postigao odobravanje okoline.

Flegmatik nije uvijek onakav kakvim se na prvi pogled čini. On odaje dojam manjka zainteresiranosti, ležeran je i opušten, smiren i tih. Učitelj koji nije u potpunosti usredotočen za vrijeme rada s ovakvim učenikom lako može krivo procijeniti njegovo ponašanje i previše pažnje posvetiti pokušajima da učenika motivira. Iako to pokazuje na specifičan način, flegmatik je u većini slučajeva motiviran i spreman za rad, ali to ne pokazuje jasnim znakovima jer je šutljive prirode i uvijek spreman na kompromis. Ovakvo ponašanje učitelja može dovesti do zaključka da premalo sluša želje i potrebe svog učenika. Pogrešno je unaprijed smatrati ovakvo učenikovo ponašanje manjkom motivacije i zainteresiranosti za rad.

3. Vrste motivacije

Dok je pri početku primarnog školovanja manje bitan izvor motivacije (roditelj je zakonski dužan upisati dijete u osnovnu školu), do upisa u osnovnu glazbenu školu moglo je dovesti više razloga. Moguće je da je upis inicirao roditelj, na utjecaj druge osobe koja mu je rekla kako je na svome djetetu vidjela neke pozitivne promjene nakon pohađanja glazbene škole, ili je uvidio da dijete nije zainteresirano za neke druge uobičajene izvanškolske aktivnosti (npr. sport), a mišljenja je da je za njegovo dijete dobro da se bavi nečime osim školom. Možda je na kraju krajeva i roditeljeva neispunjena želja bila pohađanje glazbene škole, ali zbog nekih okolnosti ta želja nije bila ostvarena pa mu je važno da dijete dobije priliku koju on nije dobio.

S druge strane, moguće je da upis inicira dijete, uslijed događaja koji ga je zainteresirao za glazbu (npr. odlazak na koncert sa školom ili obiteljsko druženje gdje je član obitelji svirao neki instrument). U ovoj situaciji je važno da roditelj porazgovara s djetetom i pokuša procijeniti (u skladu s dotadašnjim iskustvom) koliko je dijete zaista voljno pridati potrebnu pažnju novoj aktivnosti. Svakako bi bilo dobro posavjetovati se s roditeljima sa sličnim iskustvima ili samim učiteljima glazbe.

Na temelju razgovora s roditeljem i djetetom učitelj može donekle procijeniti kako pristupiti nastavi. Ukoliko je dijete stvarno samoinicijativno pokazalo želju za učenjem nekog instrumenta, vrlo je vjerojatno da se radi o intrinzičnoj motivaciji. Manje je vjerojatno da je djetetu primarni cilj pri upisu ostvariti ciljeve poput osiguranja posla, zarade i slave, dok je vjerojatnije da je želja djeteta ispuniti svoju znatiželju i isprobati nešto novo. Svakako da je moguće da je posrijedi i ekstrinzična motivacija (slava i zarada kao cilj), ali u više slučajeva bismo povezali takvu vrstu motivacije s odraslima koji upisuju glazbenu školu ili tečajeve.

Ipak, pričamo o vjerojatnostima i sve kombinacije dobi učenika i motivacije su moguće, zato ne treba previše generalizirati, već u razgovoru s učenikom shvatiti koje su njegove potrebe i motivi i sukladno tome pristupiti nastavi. Važno je pritom naglasiti kako su intrinzična i ekstrinzična motivacija nepobitno povezane te su obje potrebne za napredak učenika.

3.1 Intrinzična (unutarnja) motivacija

Intrinzična motivacija vrlo je zanimljiva. Nameće se pitanje: „Zašto bi dijete nakon svih obaveza koje ima u školi i kod kuće dobrovoljno odabrao dodatnu obavezu?“ Stručnjaci smatraju kako korijene takve motivacije treba tražiti u evolucijsko-biološkim podražajima koji se brinu za to da bi se na vrijeme uvježbale funkcije koje bi kasnije jamčile preživljavanje⁴.

Druga teorija nalazi poveznice između učenja i igre, objašnjenjem da (paradoksalno) u igrama u kojima već prije početka postoje utvrđeni uvjeti za pobjedu, najveće uzbuđenje i zadovoljstvo nalazimo u neizvjesnosti same igre, dok rezultat nema posebnu vrijednost te će se pri završetku igre vjerojatno započeti nova igra kako bi se igrači opet doveli u stanje uzbuđenja i neizvjesnosti. Drugim riječima; pravi poticaji intrinzične motivacije nisu ciljevi koje smo postavili, već napetost i radosno uzbuđenje koje putem doživljavamo⁵.

Zanimljiva je i teza o tzv. „flow-doživljaju“⁶, koju možemo (zbog slikovitijeg prikaza) usporediti sa stanjem transa. Iznosi se mišljenje da čovjek kao individualac neke djelatnosti nalazi same po sebi toliko zadovoljavajućima, da prilikom obavljanja djelatnosti ne doživljava sebe odvojenim od djelatnosti, već potpuno uranja u aktivnost. Flow-doživljaj bi se prema tome mogao smatrati izvorom intrinzične motivacije koji je u potpunosti odvojen od bilo kakvog izvora ekstrinzične motivacije.

Prema iznesenom, treba zaključiti da je izvor intrinzične motivacije isključivo u učeniku, no i tu postoji određena dužnost učitelja. Iako učitelj teško može u učeniku stvoriti intrinzičnu motivaciju ako ona nije prisutna, vrlo ju je lako umanjiti neprimjerenim odnosom prema učeniku. Učenik će vjerojatno u ovakvim slučajevima pokazivati dozu inicijative, a na učitelju je da na način primjeren svakom učeniku umanji dominantnost u vođenju nastave i da usmjeri svoj rad ka navođenju učenika u slučajevima gdje vidi priliku za poboljšanje kvalitete nastave.

⁴ RHEINBERG: Motivacija 127.

⁵ Ibid. 128.

⁶ Ibid. 133.

3.2 Ekstrinzična (vanjska) motivacija

Izvori ekstrinzične motivacije jasno su raspoznatljivi, za razliku od intrinzičnih. Neki od primjera su: pohvale okoline (obitelji, prijatelja, učitelja), nagrade (novčane ili statusne), financijska sigurnost (zadovoljavanje uvjeta za dobivanje željenog zanimanja), potreba za uspjehom (slava, priznanje struke, ostavljanje „nečega iza sebe“) i mnogi drugi. Ovakvi izvori motivacije nisu nužno dobri ili loši, važno je da osoba sama ima želju postići ciljeve koje si je zadala. Svakako je loše da ciljevi budu nametnuti od strane okoline, ne uvažavajući pritom želje pojedinca.

U nastavi instrumenta konkretniji i popularniji izvori ekstrinzične motivacije svakako su pohvale učitelja i natjecanja. Pogrešno je učeniku nametati bez razloga odlazak na natjecanja u slučajevima gdje se učenik jasno protivi pristupanju, već je dužnost učitelja objasniti pozitivne strane natjecanja (stjecanje poznanstava, uspoređivanje svojih sposobnosti s vršnjacima, nošenje sa strahom od javnog nastupa). Od velike je važnosti objasniti učeniku jasno i na razumljiv način sve prednosti javnog nastupa i natjecanja. Naravno da većina učenika pri početku svog glazbenog školovanja nema iste svjetonazore kao u kasnijim fazama školovanja. Ulaskom u pubertet izraženiji su osjećaji straha od mišljenja okoline i nedostatak samopouzdanja. Dijete koje je nekada bezbrižno sviralo za obitelj i prijatelje na nastupima u svojoj glazbenoj školi može u tinejdžerskim godinama osjetiti nelagodu pri istoj aktivnosti, a nelagoda se može i pogoršati prilikom sviranja na natjecanju, gdje je dijete svjesno da ga ne samo slušaju, već i ocjenjuju predstavnici struke.

No ako je dijete pokazalo želju za daljnjim napredovanjem u sviranju svog instrumenta, učiteljeva je dužnost razgovorom postići da učenik na konstruktivniji način doživi nervozu⁷ i da je savladavanje strahova bilo koje vrste još jedna prepreka u njegovom obrazovanju i prilika za napredak. Tako ćemo strah od nastupa zamijeniti motivacijom učenika da uz učiteljevu pomoć i vodstvo postigne daljnji napredak u svom radu te samim time zamjeni negativne osjećaje pozitivnima (što će rezultirati daljnjim napretkom u motivaciji).

⁷ LUNDEBERG: Tema 18.

3.3 Interakcija intrinzične i ekstrinzične motivacije

Iz podataka navedenih u pojašnjenju intrinzičnih i ekstrinzičnih izvora motivacije vidljivo je kako su u svakoj aktivnosti kojoj se pojedinac posvećuje uvijek u određenoj mjeri prisutna oba izvora. Učitelj bi se trebao posvetiti održavanju produktivne ravnoteže između dvaju izvora, vodeći se pri tome trenutnim potrebama učenika.

Iako je na početku učenikovog obrazovanja pri učenju instrumenta glavni motivator unutarnje prirode (znatiželja), učenik nije u stanju sam znati najbolju metodu za napredovanje u svom radu. To može dovesti do osjećaja nemoći i izgubljenosti te doprinijeti smanjenju interesa za instrument (gubitku unutarnje motivacije). Prema tome, učitelj treba biti izvorom vanjske motivacije te usmjeriti učenika prateći unaprijed pripremljen plan i program, ali i raditi prilagodbe kurikulumu motreći učenikovo ponašanje. U ovoj fazi svakako su ispravne i dobrodošle pohvale i objašnjenje učeniku da su rezultati njegovog truda, iako učeniku teško uočljivi, ipak prisutni. Kako učenik raste i razvija svoju osobnost, ravnoteža i omjer potrebne vanjske i unutarnje motivacije će se mijenjati, pri čemu je važno da učitelj pomno prati učenikov razvoj i prema njemu prilagođava tu ravnotežu.

Kada pričamo o ekstrinzičnoj motivaciji, stručnjaci često zamjenjuju njen pojam s pojmom *ekstrinzične nagrade*. Koristeći pojam nagrade, bolje se može predočiti međusobni odnos intrinzične i ekstrinzične motivacije. Makar bi se na prvi pogled moglo reći da je za uspjeh u obavljanju aktivnosti bolja što veća razina obje vrste motivacije (naravno, kod ekstrinzične motivacije mislimo na onu pozitivnu, nikako na negativan pritisak okoline) istraživanja su pokazala da to nije uvijek slučaj.

U istraživanju koje su proveli Anderson, Manoogian i Reznick 1976. godine⁸, djeca u vrtiću su podijeljena u 3 skupine i dan im je zadatak da crtaju, za što su kasnije bila nagrađena (prva grupa novčićima, druga nagradom „dobar igrač“, a treća verbalnom pohvalom). Drugim testiranjem, bez nagrade, utvrđeno je da je vrijeme provedeno crtajući palo u prvim dvjema skupinama, dok je u skupini koja je dobila verbalnu pohvalu poraslo vrijeme koje su djeca provela crtajući.

⁸ BECK: Motivacija: teorija i načela 191.

Ovakav rezultat doveo je stručnjake do zaključka kako u zastupljenosti intrinzične i ekstrinzične motivacije nije dovoljno samo postojanje oba izvora, već njihova *interakcija*, odnosno: različiti oblici nagrada na druge načine utječu na razinu intrinzične motivacije. Ako osoba vidi sebe kao zaslužan faktor za postizanje željenog ishoda, intrinzična motivacija raste, ako pak vidi da dobivanje nagrade ovisi o drugoj osobi, ona se smanjuje.

Vanjske nagrade su podijeljene u dvije kategorije⁹:

1. One koje *facilitiraju* ponašanje – primarno prenose informaciju da je osoba kompetentna i nagrade se ne percipiraju kao da one kontroliraju ponašanje osobe, ili se daju za rutinske dobro naučene aktivnosti.
2. One koje *pogoršavaju* učinak – očigledno se daju za aktivnosti koje već izazivaju veliko zanimanje, ili su povezane s „otvorenim tipovima“ aktivnosti kao što je rješavanje problema.

Ljudi (naročito djeca) u pravilu ne teže toliko prethodno dobivenim nagradama, već ih motivira potraga za novim nagradama tijekom rada ili igre (npr. nakon što dijete složi kockice po unaprijed priloženoj šablona, rastavit će svoju građevinu i pokušati napraviti nešto novo i drugačije).

Nameće se i problem štetnosti nagrada: ako prvo dodijelimo nagradu, pa ju uklonimo pri idućem ispunjenju uvjeta za dobivanje iste, može li se dogoditi da se u konačnici umanjuje motivacija za ispunjenje tih uvjeta? Dan je primjer¹⁰ nagrađivanja za čitanje knjiga, koji u konačnici potencijalno dovodi do povećanja broja nečitača. To je nešto na što svakako treba obratiti pažnju i pratiti pri nagrađivanju učenika.

Posljednji koncept koji valja proučiti je tzv. *naučena marljivost*¹¹, koji je posebno važan u nastavi umjetnosti, gdje se mora njegovati učenikova kreativnost. Učitelj bi stoga trebao biti pažljiv u nagrađivanju, jer postoji opasnost da se potkrepljuje samo učenikova sklonost ponavljanju, dok se zanemaruje njegova sklonost razvijanju kreativnosti.

⁹ BECK: Motivacija: teorija i načela 192.

¹⁰ Ibid. 193.

¹¹ Ibid. 194.

4. Metode motiviranja

Od svakog učitelja se prvenstveno očekuje da učeniku prenese znanja sukladno propisanom planu i programu rada. U slučajevima gdje učitelj tu svoju zadaću obavlja na monoton način (odrađuje ju), gotovo je siguran pad razine motivacije kod učenika, što u konačnici rezultira smanjenjem učinkovitosti nastave. Zato je potrebno kurikulum oplemeniti metodama motiviranja. Naravno, ne postoje najbolje i univerzalno primjenjive metode, već treba naći one koje odgovaraju osobinama učitelja i temperamentu te dobi učenika jer će se njima postići najbolji rezultati usvajanja potrebnih znanja. Preduvjet za odabir pravih metoda leži prije svega i u motivaciji učitelja. On mora biti svjestan da nikada neće biti idealan učitelj, ali samom težnjom prema savršenstvu održava se visoka razina njegove intrinzične motivacije koja će čak i kod najzahtjevnijih učenika osigurati ustrajnost za daljnji rad. Logično je da učitelj koji i sam nije motiviran teško može pobuditi motivaciju u svom učeniku.

Važan faktor vezan uz motivaciju je odgojno-obrazovna klima, koja se dalje dijeli na socijalnu i emocionalnu klimu. Socijalna klima je pojam koji obuhvaća ukupan odnos između učitelja i učenika, pri čemu osobine učitelja imaju najveći utjecaj na postizanje optimalne socijalne klime. U individualnoj nastavi postoji najviše prilika za poboljšanje ovog odnosa (u usporedbi s grupnom nastavom), no u isto vrijeme na učitelju je puno veća odgovornost. Učitelj ima mogućnost puno jačeg utjecaja na učenikov svjetonazor te postoji opasnost od manipulacije i razvijanja nezdravog odnosa. Treba pripaziti da se učeniku daju do znanja naša očekivanja bez da on osjeti njihov negativan teret, u protivnom može dovesti do smanjenja njegove osobne slobode, a time i motivacije.

Emocionalna klima predstavlja ozračje u kojem prevladavaju osjećaji ugone ili neugode pri interakciji učitelja i učenika. Ukoliko prevladavaju osjećaji ugone učenik i učitelj će se radovati nastavi, čime su postavljeni osnovni uvjeti za plodonosan rad. U suprotnom se javlja manjak volje za prisustvovanje nastavi te su dominantni osjećaji za vrijeme rada strah, nedostatak samopouzdanja i nerado polaženje nastave kod učenika, ali i učitelja. Učitelj mora biti svjestan činjenice da će učenik proučiti njegovo ponašanje i pristupiti nastavi na isti način kao i učitelj.

Same metode raznolike su i mnogobrojne te se mogu primijeniti u svakom trenutku nastavnog sata. Učitelj bi trebao imati razrađenu mrežu tih metoda i koristiti ih pravovremeno u skladu sa problemima na koje učenik nailazi, sukladno njegovoj dobi i osobnosti. Kod učenika najmlađih uzrasta poželjne su metode koje imitiraju dječju igru kako bi se postigla njihova zainteresiranost i zadržala njihova pažnja. Neki od primjera su pantomima, brojalice, zagonetke i kvizovi, ili bilo koja druga igra za koju nam je učenik rekao da ju igra s obitelji ili prijateljima. Osim što pospješuju motivaciju i osiguravaju nam zadobivanje djetetove pažnje, ovakve metode postići će kod učenika bolje rezultate pri pamćenju znanja koje mu želimo prenijeti.

Osim metoda koje imitiraju igre, važne metode su i one koje podrazumijevaju razgovor s učnikom. Ovakvim metodama pokazujemo učeniku da je u učionici on jednako važan kao i učitelj te ćemo njima postići pozitivno raspoloženje i porast samopouzdanja učenika, što će kao rezultat imati njegovu otvorenost. Kada je učenik otvoren, lakše će i jasnije izraziti vlastite misli i osjećaje, što nam olakšava rad. Saznat ćemo kakve si ciljeve zadaje učenik i prema njima utvrditi ima li učenik razinu intrinzične motivacije koju smatramo zadovoljavajućom, ili je to stavka na kojoj je potrebno poraditi i dovesti je do željene razine. U slučaju da učenik pokazuje težnju nerealno visokim ciljevima također ćemo mu dijalogom osvijestiti da ima prevelika očekivanja i tako spriječiti da dođe do situacije koja će mu u konačnici negativno utjecati na motivaciju.

Postoje i metode vizualizacije koje koristimo kako bi učenicima bolje objasnili naša očekivanja. Kod njih je važno shvatiti da učenik promatra svog učitelja (njegov način izražavanja i narav) te je moguće da preuzme neke naše osobine. Ukoliko se ponašamo na jedan način, a učeniku govorimo da se ponaša na drugi, velika je vjerojatnost da će naše ponašanje ostaviti jači utisak na učenika.

Metode opuštanja vrlo je lako zanemariti zbog današnjeg stila života, no one su također važne. Ukoliko preopteretimo učenika doći će do umora koji kao posljedicu donosi smanjenje motivacije za rad. Neki od primjera opuštanja su slušanje i komentiranje glazbe (ne mora biti klasična glazba), vježbe disanja (rjeđe kod nastave gudačkog instrumenta) i meditacija. Kod učenika koji pokazuje znakove viška energije dobro je upotrijebiti metode koje uključuju fizičko kretanje. Pomoću njih ćemo omogućiti učeniku da se bolje koncentrira na nastavu.

5. Zaključak

Na samom kraju svega napisanog u ovom radu, važno je shvatiti da uistinu ne postoji jedinstvena metoda motiviranja koja se može unaprijed naučiti. Uz individualnost svakog učenika, treba osvijestiti da je i svaki učitelj jednom bio učenik te da je njegov obrazovni put utjecao na ostvarivanje njega kao osobe (uz sve ostale faktore nevezane za obrazovanje). Sukladno tome, svaki učitelj će na različit način pristupiti situaciji u kojoj se zatekne tokom nastave i odabrati način za koji on smatra da je idealan za rješavanje te situacije. Jedina smjernica koja se može dati svim učiteljima je da svakodnevno aktivno osvježuju svoju ulogu u životu njihovih učenika te da nikada ne prestanu raditi na osobnoj motivaciji. Motiviran učitelj svakako će u svom poslu doživjeti veće zadovoljstvo, što zbog znanja da ga je izvršio na način na koji je nakon aktivnog zalaganja smatrao da je najbolji, što zbog spoznaje da je pozitivno utjecao na barem jedan aspekt života svog učenika.

„Možda su vrline koje sam poticala kod djece sada postale dio njega. I možda će mu te vrline pomoći da se suoči s problemima i da ih nadvlada.

Možda je duh koji sam nastojala razviti u razredu prava «amajlija» koja će zaštititi *svu* djecu.

Možda će od stotina sati koje smo zajedno proveli i tisuća razgovora koje smo vodili nešto ostati što će ih poticati i štiti – srž iskustva koje će ih učiniti jačima, suosjećajnijima, sposobnijima da misle, uče i vole.

Bar se nadam da je tako.¹²“

¹² FABER, MAZLISH: Kako razgovarati s djecom da bi bolje učila 247.

6. Literatura

1. Beck, Robert C., *Motivacija: teorija i načela*, Jastrebarsko: Naklada Slap, 2003.
2. Corominas, Fernando, *Kako odgajati volju*, Split: Verbum – Zagreb: Obiteljsko obogaćivanje, 2011.
3. Čudina-Obradović, Mira, *Nadarenost: razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*, Zagreb: Školska knjiga, 1990.
4. Faber, Adele, Mazlish, Elaine, *Kako razgovarati s djecom da bi bolje učila*, Zagreb: Mozaik knjiga, 2000.
5. Howe, Michael J. A., *Psihologija učenja*, Jastrebarsko: Naklada Slap, 2002.
6. Lundeberg, Åke, *Trema*, Zagreb: Music play, 2001.
7. Matijević, Milan, Radovanović, Diana, *Nastava usmjerena na učenika*, Zagreb: Školske novine d.o.o., 2011.
8. de la Motte-Haber, Helga, *Psihologija glazbe*, Jastrebarsko: Naklada Slap, 1999.
9. Rheinberg, Falko, *Motivacija*, Jastrebarsko: Naklada Slap, 2004.
10. Smith, Jim, *Priručnik za lijenog učitelja*, Buševac: Ostvarenje d.o.o., 2010.
11. Sorić, Izabela, *Samoregulacija učenja – Možemo li naučiti učiti*, Jastrebarsko: Naklada Slap, 2014.
12. Svalina, Vesna, *Kurikulum nastave glazbene kulture i kompetencije učitelja za poučavanje glazbe*, Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2015.
13. <http://www.zzjzpgz.hr/nzl/59/licanost-je-temperamnt-i-karakter.htm> (15.12.2020.)
14. <http://psihologija.ffzg.unizg.hr/pd0406soric> (17.12.2020.)
15. http://changingminds.org/explanations/theories/a_motivation.htm (20.12.2020.)